

stilling mellem dansk og tysk og ikke mindst hans psykiske udvikling og virke som præst, føres man ikke blot tæt ind på livet af et fængslende grænselandsmenneske, men får også et umiddelbart indtryk af sider af Kronikas egen personlighed.

J. P. Noack

Bernhard Hansen: At sejle er nødvendigt ... (Forlaget Skandia, Flensborg, 1971). 194 s.

Med den her foreliggende bog har den tidligere leder af det danske skolevæsen i Sydslesvig Bernhard Hansen udgivet sine erindringer om sine mange år i det danske arbejde syd for grænsen. Med valget af den mandende titel har han villet understrege, at det for ham mere kommer an på sagen end på personen, at arbejdet for de danske skoler i Sydslesvig går forud for mennesket Bernhard Hansen. Denne holdning har ikke blot været bestemmende for hans lange virke i Sydslesvig, først som ung lærer fra 1922–1934 og siden efter nogle år i Odense og Sønderborg fra 1941 som rektor for Duborgskolen, samt fra 1946 til 1961 som direktør for hele det danske skolevæsen i Sydslesvig. Den har også i høj grad sat sit præg på hans her foreliggende erindringer.

Mens der i mange memoarer gør sig en tendens gældende til at bibringe læseren overdrevne forestillinger om forfatterens centrale placering og store betydning, går Bernhard Hansen i sin erindringsbog nærmest i den stik modsatte retning. Og det er en skam. For Bernhard Hansen var jo en af nøglepersonerne i det danske arbejde i Sydslesvig i de første betydningsfulde år efter 2. verdenskrig. Han har været involveret i vidtræk-

kende drøftelser og beslutninger, vel ikke kun på det snævert skolepolitiske område, men også for så vidt angår den egentlige grænsepolitik. Om sin deltagelse i betydningsfulde forhandlinger og afgørelser meddeler Bernhard Hansen kun få oplysninger. Som et enkelt eksempel kan der blot peges på, at det af en af de i øvrigt dårligt udførte fotoplancher, der skæmmer bogens ellers så gedigne og smukke udstyr, fremgår, at forfatteren deltog i det møde, som statsminister Knud Kristensen og udenrigsminister Gustav Rasmussen i januar 1946 havde med den sydslesvigske danskheds ledere, og det uden at det med så meget som et eneste ord omtales i teksten. For historikere ville bogen have været mere nyttig, om Bernhard Hansen havde lagt flere oplysninger frem om sin deltagelse i begivenheder som denne. Nu bliver det ikke så meget i kraft af sine kontante meddelelser, bogen vil interessere, selv om det skal indrømmes, at der bringes en del nye enkeltheder frem om tiden efter 1945.

Dens værdi ligger først og fremmest i formidlingen af Bernhard Hansens personlige oplevelse af det i forvejen i hovedtrækkene kendte begivenhedsforløb. Uden at lægge fingrene imellem fremsætter han sine vurderinger af begivenheder og mennesker. Den bevidst utilslørede subjektivitet heri er på samme tid bogens styrke og svaghed.

Svagheden ligger i, at personkarakteristikkerne er holdt overvejende i enten sort eller hvidt. Dette rigoristiske ven-fjende-skema gør måske til en vis grad nogle af de portrætterede uret og, hvad mere er, resulterer vel også i, at personer, der ikke umiddelbart passer ind i skemaet, fremstår mindre skarpt eller måske slet ikke er afbildet. Eksempelvis ville det

have været interessant, ved siden af på den ene side de fortrinsvis usympatisk fremstillede slesvig-holstenske CDU-politikere med ministerpræsident C. W. Lübke i spidsen samt officerer fra den engelske besættelsesstyrke og på den anden side de generelt tiltalende ledere for den danske folkedel i Sydslesvig, også at få Bernhard Hansens vurdering af de vigtigste af de danske politikere, han har haft berøring med.

Styrken ved fremstillingens stærke subjektivitet er heroverfor det umiddelbare indtryk, læseren får af Bernhard Hansens personlighed. Netop fordi han hverken har villet eller kunnet stille sine personlige opfattelser i baggrunden, men lader i hvert fald en del af dem fremstå med alle deres skarpe kanter, lykkes det ham at formidle noget af sit engagement i de danske sydslesvigeres sag og give et indblik i drivkraften bag den energi, han har lagt i arbejdet for de danske skoler syd for grænsen.

I sin opbygning er bogen traditionel. Den følger kronologisk Bernhard Hansens virke i Sydslesvig fra hans ankomst i 1922 til hans afsked i 1961. Skildringen af årene frem til 1945 omfatter en ganske betydelig del af bogen. Ud over selve crindringerne rummer den i et tillæg også teksten til en tale, forfatteren holdt ved begravelsen af 15 danske børnehæbørn, der omkom ved bombeangrebet på Flensborg 19. maj 1943, endvidere manuskriptet til den prædiken, pastor H. F. Petersen holdt ved en gudstjeneste i Gottorp Slotskirke i forbindelse med de sydslesvigske læreres fest for Bernhard Hansen ved afskeden i 1961, samt endelig den hilsen, formanden for Skoleforeningen Frederik Mommsen skrev til ham ved samme lejlighed.

Traditionel kan man derimod

næppe kalde bogens sproglige form. Bernhard Hansen bruger en til tider underfundig, til tider også overordentlig kompakt metaforisk stil, der nok kan gøre det nødvendigt for manges læser, inclusive nærværende anmelder, at gentage læsningen af en del passager, før meningen begynder at udkrystalliseres.

J. P. Noack

Brudstykker. Holger Friis tilegnet. (Historisk Samfund for Vendsyssel, 1971). 130 s.

Det er med god grund, at tandlæge Holger Friis har fået sit store arbejde for Vendsyssels historiske Museum fremhævet ved et festskrift. Få har gjort så stort et arbejde som han for at fjerne den provinsialisme, der alt for længe har præget mange små samlinger uden for hovedstaden. De fleste afhandlingene behandler forhistorien, hvori Holger Friis og hans museum har lagt det største arbejde og kan fremvise de vigtigste resultater, men i dette tidsskrift er der mere grund til at gøre opmærksom på de bidrag, som vedrører historien.

Per Lysdahl har i en veldokumenteret redegørelse udskilt Vendsyssel som en afgrænset kulturprovins i ældre jernalder med strejftog til Himmerland og Ommer syssel og rejser til slut spørgsmålet, om der er en sammenhæng mellem de vekslende gravtyper og sysselinddelingen. Det er et problem, forskningen ofte har beskæftiget sig med uden at kunne fremvise et anerkendt resultat. Sysslerne er først bevidnet i Kong Valdemars Jordebog og i samtidige islandske kilder, mens de af Per Lysdahl beskrevne kulturprovinser er 1000 år ældre. Dermed bliver man straks skeptisk, selv om det nok er